

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Вищевказане дає можливість зробити такі висновки: у роботі з дітьми-аутистами педагога молодшої школи відіграють важливу роль, бо разом із батьками, логопедами сприяють когнітивному, мовленнєвому, соціальному й емоційному розвитку; правильно підібрані методичні прийоми в початковій школі спонукають дитину до навчання, пізнання і сприйняття світу; розвиток мовленнєвих навичок дає можливість для успішної соціалізації дитини, допомагає уникати труднощів у сприйманні інформації.

Література:

1. Аутичні діти. Корекція комунікативних навиків [електронний ресурс]. – Режим доступу <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/9698/>
2. Вітюк В. Розвиток мовлення дітей з аутизмом як запорука подальшого навчання у школі / Вітюк В., Тарасюк Л. [електронний ресурс]. – Режим доступу <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/9274/1/Language%20Development%20of%20Autistic%20Children%20as%20a%20Prerequisite.pdf>
3. Губарева Н. В. Аутичні діти в звичайній школі: з досвіду спілкування й роботи педагога / Н. В. Губарева // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2012. – № 4. – С. 31–37.
4. Савчук Л. Нові підходи до надання освітньо-корекційних послуг дітям з особливими освітніми потребами / Л. Савчук// Дефектолог. – 2010. – №5 – С. 13–18.

Колмикова О. П.*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

У статті доведено актуальність проблеми формування соціальної компетентності учнів, розкрито роль початкової школи у процесі соціалізації учнів, висвітлено досвід роботи вчителів початкових класів Горьківської ЗОШ I–III ступенів з організації роботи щодо формування соціальної компетентності учнів у вільний час.

Розвиток людини відбувається в її взаємодії з іншими людьми, у діяльності, у процесі навчання та виховання. Успішність цього процесу є основним завданням сучасної школи, виконання якого стає можливим тільки при готовності учня взаємодіяти із соціумом, оволодінні ним соціальними компетенціями.

За визначенням О. Пометун, соціальна компетентність школяра – це складна інтегрована характеристика особистості, під якою розуміють набір знань, умінь, навичок, ставлень, що дають змогу ефективно діяти, або виконувати певні функції, забезпечуючи розв'язання проблем і досягнення певних стандартів у діяльності [1].

В. Ромек визначає соціальну компетентність як результат особливого стилю впевненої поведінки, за якої навички

* © Колмикова О. П.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

впевненості автоматизовані та дають можливість швидко змінювати стратегію і плани поведінки з урахуванням широкого (соціальні норми та умови) та вузького (особливості соціальної поведінки) контексту [2].

Т. Смагіна, проаналізувавши різні підходи, дає таке визначення соціальної компетентності: «Соціальна компетентність – це система знань, умінь, ставлень, ціннісних орієнтацій та поведінкових компонентів (відповідно стилю спілкування), необхідних для існування в соціумі. Це складна інтегрована характеристика особистості, що забезпечує її самореалізацію» [3, с. 22].

У своїй роботі соціальну компетентність ми визначаємо як:

- уміння приймати рішення та робити вибір;
- здатність брати на себе відповідальність за свої вчинки;
- уміння аналізувати ситуацію;
- уміння розуміти себе, свої потреби;
- уміння поважати себе та з повагою ставитись до інших;
- уміння підкорятися законам дружи та загальним

правилам;

- уміння відстоювати свою точку зору;
- уміння орієнтуватися в життєвих цінностях,
- наявність власної життєвої позиції.

Ураховуючи актуальність проблеми соціалізації особистості, метою статті було визначено висвітлення досвіду роботи вчителів Горьківської загальноосвітньої школи щодо формування соціальних компетентностей учнів початкової школи.

Початкова школа покликана створити умови для формування соціального потенціалу школяра шляхом розвитку соціальної компетентності, сформувати соціально компетентну особистість, яка здатна використовувати свої знання на практиці у повсякденному житті. Але слід зазначити, що вміння виявляти конструктивну соціальну компетентність потребує впорядкованого соціально-педагогічного простору. Можливість та необхідність соціально-педагогічного супроводу розвитку соціальних компетенцій учнів визначається довготривалим залученням дитини до освітнього простору, перебуванням у відповідних виховних умовах.

Початкова школа, як обов'язкова ланка загальної освіти, покликана внести вагому частку у процес формування основ соціальної компетентності молодшого школяра, тому що саме в цей період життя дитини в системі особистої поведінки відбувається ціла низка перебудов, що є необхідними для формування особистості молодшого школяра.

Сучасна школа є моделлю нашого суспільства, саме в ній відбувається засвоєння основних соціальних цінностей, норм та зразків поведінки в групі. У той же час на певному етапі навчання саме сформованість соціальних компетенцій має вплив на успішність учнів у навчанні. Дослідження доктора педагогічних наук Тамари Кравченко засвідчують обмеженість

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

знань молодших школярів у галузі соціальних норм і моральних якостей, показують, що існують деякі розбіжності між поцінуванням дітьми якостей у себе та у інших, що «значна кількість молодших школярів у взаємовідносинах з однолітками налаштована на одержання для себе певних «благ», тоді як в оцінці власних якостей вони надають перевагу «моральному позитиву» [4].

Саме це доводить актуальність теми формування соціальної компетентності учнів початкової школи, як першої ланки соціалізації дитини. Соціальна компетентність учнів є основою їхньої успішної соціалізації. Поняття соціалізації та соціальних компетенцій тісно пов'язані між собою, оскільки передбачають процес становлення особистості, під час якого відбувається процес засвоєння мови, соціальних цінностей та досвіду, норм поведінки, культури, надбань та традицій, притаманних нашому суспільству, певним соціальним групам та відновлення нею соціальних зв'язків та соціального досвіду.

Формування соціальної компетентності учнів початкової школи дає можливість підготувати повноцінних громадян суспільства, які будуть готові до діяльності в різних схожих і навіть відмінних соціумах, чого вимагають загальносвітові тенденції урбанізації, інформатизації, екологічні, демографічні та інші зміни.

Протягом молодшого шкільного віку в дітей складається новий тип відносин з оточуючими людьми. Діти засвоюють соціальні норми, уводять у відносини одне з одним категорії «погано – добре», утрачають безумовну орієнтацію на дорослого і зближуються з групою однолітків. Рівень розвитку учнів дозволяє молодшому школяреві вести конструктивний діалог з однолітками і дорослими, відрізнити свою думку про себе від думки інших людей, молодші школярі пізнають можливість зміни власної поведінки. Дитина починає розуміти, що від її поведінки залежить вирішення життєвих ситуацій, у тому числі і важких з точки зору соціальної взаємодії, а, отже, у неї формується готовність до оволодіння навичками конструктивної поведінки у проблемних ситуаціях.

Завдання формування соціальної компетентності молодшого школяра призводить до необхідності змін в організації освітнього та виховного процесу в початковій школі. Головне значення в ньому набуває включення молодших школярів у практичну соціальну взаємодію на основі навчання способам такої взаємодії і при наданні їм педагогічної підтримки з боку вчителя. Соціальна компетентність у молодшому шкільному віці базується на таких особистісних утвореннях як мотивація досягнення, довільність, позитивне ставлення до себе, висока самооцінка, здатність до конструктивної поведінки у важких ситуаціях. Їх розвиток багато в чому визначається тією розвивальною атмосферою, яка сьогодні створюється вчителем у класі.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Однією з найважливіших сфер роботи вчителя щодо формування соціальної компетентності школяра є позаурочна діяльність.

Особистість існує і формується в діяльності та спілкуванні, під час чого вона приміряє на себе й виконує різноманітні соціальні ролі. Через такі ролі особистість має можливість проявити себе, набути певного досвіду, оволодіти нормами соціального життя. Найбільші можливості в цьому плані має позаурочна діяльність учнів, що надає можливість більш м'якого впливу на формування особистості, виховання позитивної самооцінки, створення ситуації успіху. Адже відомо, що людина з позитивною самооцінкою, спрямована на досягнення успіху, найчастіше і досягає своєї мети, стає успішною в житті. Також під час позаурочної діяльності дітей виявляється більшість інтересів і творчих можливостей учнів, педагоги мають можливість впливати на підняття рівня самооцінки учнів, що розвиває впевненість дітей у своїх діях, надавати допомогу в пошуках власного «Я», розвивати в дітей відчуття своєї значущості для суспільства.

Формування соціальної компетентності учнів початкової школи у своїй роботі ми поділяємо на три основні етапи:

Перший – підготовчий, який передбачає адаптацію першокласників до шкільного життя.

Другий етап – основний етап формування соціальних компетенцій.

Третій – етап співпраці, етап використання набутих компетенцій.

На першому етапі вчитель є провідною особистістю, на яку рівняються діти. Тому дуже важливо, щоб у цей час вчитель був не тільки наставником, а ще й другом для дітей. У цей період ми використовуємо «Уроки казки», під час яких ми читаємо казки, обговорюємо поведінку героїв, визначаємо шляхи подолання проблем, які постають перед героями, приміряємо на себе їхні вчинки, оцінюємо їх. У цьому випадку використовується прийом «А як би вчинив ти?»

Гарним прийомом для досягнення довіри між учителем і учнем є вправа «Мій секрет». Вчитель періодично «ділиться» своїми секретами з учнями, що викликає довіру в дітей і, згодом, діти починають довіряти секрети вчителю, що дає змогу пізнати дитину, її особисті потреби, страхи й успіхи і надати вчасну допомогу, спрямувати розвиток дитини у правильному напрямі.

Другий етап є найтривалішим. Він передбачає розвиток позитивних якостей учнів та корекцію негативних рис характеру, формування основних компетенцій, формування колективу, виховання в учнів самостійності, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі. Для досягнення цієї мети, починаючи з другого класу, учні долучаються до роботи «Інформаційної агенції», де діляться новинами із життя суспільства не

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

тільки нашої країни, а й інших держав. Це допомогло нам стати учасниками всеукраїнської акції «Живий прапор України». Таким чином діти вже навчаються не тільки обирати для себе цікаві справи, але й реально оцінювати свої можливості.

До своєї роботи ми обов'язково залучаємо батьків. Вони – наші порадники і спільники. Батьки разом з нами беруть участь у заходах, разом відпочивають і навчаються. Ця єдність допомагає розділити відповідальність за успіхи і невдачі дітей. Акценти робимо на успішних справах.

На другому етапі діти залучаються як до загальношкільних, так і до загальнодержавних справ. Найбільш популярною справою є волонтерство. Діти спрямовують свою діяльність на допомогу не тільки близьким, але й незнайомим людям. Наприклад взимку ми організуємо благодійні ярмарки, щедрування. Зібрані кошти одного разу було використано на придбання канцтоварів для дітей, які лікуються в гематологічному відділенні Херсонської обласної дитячої лікарні. Іншого разу ми придбали теплі речі та ліки для бійців АТО, а в цьому році – перерахували на допомогу пораненому в АТО бійцеві. Крім того, учні відвідували прикордонний загін з акцією «Великодній кошик для прикордонника», збирали пластикові кришечки для протезування, виготовляли маскувальну сітку для бійців, висаджували дерева на території села і школи. Під час таких заходів у дітей формується почуття власної необхідності, значущості для суспільства.

Особливим прийомом в таких справах є мотивація: «Як що не я, то хто?»

На шляху формування соціальних компетенцій великого значення у своїй роботі ми надаємо створенню соціалізувального простору. Так, наприклад, усвідомлюючи те, що провідною діяльністю молодших школярів ще довгий період залишається гра, у Горьківській ЗОШ I-III ступенів Каланчацької районної ради Херсонської області розробили проект «Ігрова кімната», що втілюється в життя і дає змогу організувати вільний час учнів. Завдяки цьому проекту шкільний коридор перетворився на дитячий ігровий майданчик, облаштований різноманітними іграми, як рухливими, так і інтелектуальними, прикрашений малюнками квітів, що ростуть на просторах нашої держави.

Творчі вчителі використовують можливості проекту не тільки у вільний час, а й на уроках, з проектом можна ознайомитись на сайті Горьківської ЗОШ I-III ступенів Каланчацького району. Там же можна побачити фотозвіти про участь учнів у різноманітних заходах, які допомагають формувати у дітей соціальні компетенції.

Ми постійно поширюємо коло діяльності і спілкування учнів. Популярною в нашій школі є гра «Новус», яка збільшує можливості спілкування учнів з однолітками з інших шкіл, покращує фізичний розвиток, є доступною для будь-якої категорії учнів, включаючи дітей з обмеженими можливостями. Учні

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

нашої школи беруть участь у шкільних, районних, і, навіть, міжнародних змаганнях, що надає нові можливості у спілкуванні та розширює кругозір дітей.

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновків:

– формування соціальних компетентностей – це процес залучення учнів до системи соціальних цінностей, соціально значущих справ засобами навчання і виховання;

– формування соціальної компетентності вимагає створення соціалізувального простору, у якому учні будуть використовувати набуті компетенції;

– основу формування соціальних компетентностей становить навчання та виховання, спрямовані на підготовку школярів до життя в соціумі;

– організація позаурочних заходів складає основу для успішної соціалізації учнів, об'єднує вчителів, учнів та батьків і забезпечує учневі: реалізацію його прав, самостійність, самоорганізованість, збереження здоров'я, творчий розвиток.

Література:

1. .Пометун О. І.Формування громадянської компетентності: погляд з сучасної педагогічної науки / О.І. Пометун / Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 18–20.
2. Ромек В. Впевненість у собі: етичний аспект / В. Ромек // Журнал практичного психолога. – 1999. – №9 – С. 24.
3. Смагіна Т. М. Соціальна компетентність учнів: зміст і структура / Т. М. Смагіна // Педагогічна майстерня. – 2011 – № 2. – С. 22.
4. Кравченко Т. Рівні соціалізованості дітей молодшого шкільного віку / Т. Кравченко / Класний керівник. – 2012. – № 15–16. – С. 25–34.

Клюєва Т. М.*

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті описано використання одного з методів психотерапії, а саме казкотерапії на уроках у початковій школі. Обґрунтовано терапевтичний ефект при використанні методу казкотерапії.

У зв'язку зі змінами, що відбуваються в надстрімкому розвитку суспільства, у нашій країні дуже гостро стоять соціальні проблеми сім'ї: зниження її матеріального рівня, погіршення фізичного і психічного здоров'я дітей та батьків тощо. У свідомість сучасного дорослого та дитини входить віртуальний світ – світ нових комп'ютерних ігор. Традиційні форми гри та іграшок витісняються чи відходять на другий план. Поряд із традиційними іграми відійшли на другий план і такі надзвичайно важливі складові дитинства, як казки. Але, як відомо, казка сповнена інформації про історію народу, духовні та моральні цінності, особливості поведінки в різних життєвих ситуаціях.

* © **Клюєва Т. М.**